

Funkcja i miejsce przekładu: perspektywa tłumacza

Przekłady
Literatur
Słowiańskich

(Samo)spoznaja u odnosu spram Drugoga* i strana kultura kao izvor vlastita identiteta: pjesnik Zdravko Malić

(Self-)perception in regards to the Other and foreign culture as a source of one's own identity: the poet Zdravko Malić

Tea Rogić Musa

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, tea.rogic@izmk.hr

Data zgłoszenia: 3.02.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 28.04.2016 r.

Abstract: This paper deals primarily with the poetry of Zdravko Malić, one of the most prominent Croatian Polonists of the 20th century, founder of Croatian Polonistics as institutionalised philological discipline, and the author of a comprehensive and far-reaching literary-historic and translator's body of work. Along with his literary-scientific work and work as a translator, as a poet Malić wrote a rather small but, in the composition of the whole of his interests, an indicative poetic contribution, which mirrors his research topics and the depth of their perception. As a Polonist, he covered his own poetic practice with a web of intertextual and citation points that helped him to refer to a foreign culture, Polish, as the starting point of his erudition. As a prolegomenon to the insight into his poetic collection, we will give a brief overview of Malić's body of work and his activities, which supplements his biography as a Polonist.

Key words: Zdravko Malić, *U drugom nekom gradu*, prose poem, Croatian-Polish literary connections.

* Pojam Drugoga ovdje se shvaća u tradiciji hermeneutičke interpretacije, kao pretvaranje nečega što je bilo drugo i tuđe u vlastito, svoje. Nije dakle riječ o interakciji s Drugim kao s osobom, nego o komunikaciji vremenski i prostorno udaljenih kultura. O pojmu Drugoga i drugosti usp. V. Bitić: *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb 2000, str. 95—100.

Uvodna razmatranja

Ovaj je rad pokušaj da se poetsko nasljeđe Zdravka Malića promotri u svjetlu njegova književnoznanstvenoga i prevoditeljskoga rada, koji se pak tumači kao posljedica njegova osobnog i autorskoga položaja »između kultura i između jezika«. Otvoren interkulturalnosti i dvostrukostima u vlastitu identitetu, Malić je pisac bosanskoga porijekla, hrvatskoga životnoga i profesionalnoga okružja, istodobno trajno usmjeren istraživanju i upoznavanju strane kulture, pri čemu je njegov postojan interes za »strano« obilježen toliko potentnim istraživačkim nabojem da se cjelina Malićeva opusa i djelovanja ne može povezivati samo s nacionalnim predznakom hrvatske književnosti i književne znanosti. Iako Malić svojim biografskim danostima nije doslovno pisac između dviju kultura i jezika, cjelina opusa svjedoči o hibridnom identitetu te o njegovoj egzemplarnosti u istraživanju metodološkoga pristupa transnacionalno pozicioniranih autora. O polonističkoj sastavnici Malićeva opusa pisano je detaljno i afirmativno¹, no o pjesništvu, koje je objavljivao malo i sporadično, pisano je prigodice². Kako bi bilo razvidno o kakvu je prebogatuu književnopovijesnom i prevoditeljskom opusu riječ, važno je istaknuti, ipak razmjerno sažeto, sukus Malićeva istraživačkoga puta.

Biobibliografija Zdravka Malića³

Zdravko Malić (Ljubija kraj Prijedora, 10. X. 1933 — Cavtat, 3. IX. 1997) maturirao je 1953. u gimnaziji u Zagrebu, gdje je 1958. završio jugoslavistiku i rusistiku na Filozofskom fakultetu. Diplomirao je i jednogodišnji studij francu-

¹ D. Blažina: *W orbicie literatury polskiej*. U: Z. Malić: *Między życiem a światem*. Warszawa 2006, 256—272; D. Blažina i J. Sychowska-Kavedžija: *W poszukiwaniu uniwersalnego wymiaru polskości*. U: *Literatura polska w świecie*. T. 2 (zbornik). Ured. R. Cudak. Katowice 2007, str. 187—198.

² J. Wierzbicki: *O poezji, Zdravku Maliciu, Apostole Pawle oraz nowych bucikach i żakiecie Róży*. „Literatura na Świecie” 1978, 8, str. 244—248. U novije doba na Malića kao pjesnika osvrnuo se B. Bošnjak: *Zdravko Malić i njegov mačak Murgo i kanarinac Švrļjuga*. „Mogućności” 2012, 59, 7/9, str. 150—153.

³ Središnjim dijelom Malićeva književnopovijesnoga opusa drže se djela glavninom tiskana posmrtno, s tim da je dio članaka i prijevoda i dalje razasut u periodici. Zasebna je sastavnica zbirka pjesama *U drugom nekom gradu* (Zagreb 1977). Književnopovijesne rasprave su *Polonica* (Zagreb 1973), *Mickiewicz itd.* (Zagreb 2002), *Gombrowicziana* (Zagreb 2004), *Iz povijesti poljske književnosti* (Zagreb 2004), *Między życiem a światem* (Warszawa 2006) i *Prema Krleži* (Zagreb 2009).

skoga jezika i književnosti na Sveučilištu u Strasbourgu (1956—57). Usavršavao je poljski jezik i književnost na sveučilištima u Varšavi i Krakovu (1958—60). Doktorirao je u Zagrebu 1965. tezom *Književno djelo Witolda Gombrowicza*. Od 1961. do kraja života radio je na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, najprije kao asistent, potom docent (1966), izvanredni (1973) te redoviti profesor (1980). Pokrenuo je studij poljskoga jezika i književnosti (1965) u sastavu Katedre za zapadnoslavenske jezike i književnosti, kojoj je bio voditelj do 1995, utemeljivši tako polonistiku kao samostalno filološko područje u sastavu hrvatske humanistike. Potaknuo je izdavanje *Književne smotre* (1969), prvoga hrvatskoga znanstvenoga časopisa za svjetsku književnost, na čijem je čelu bio od osnutka do 1989, objavivši u njem neke od svojih najvažnijih polonističkih radova. Kroz dugo razdoblje intenzivna književnopovijesnoga rada bavio se paradigmatiskim temama moderne polonistike (*Bit Gombrowiczewa kazališta*, 1970, 3; *Poljska renesansna književnost*, 1972, 11; *Mickiewicz ili veličina poezije*, 1976, 24; *Pjesnik pamćenja. Uvod u čitanje Miłoszeve poezije*, 1982, 47/48). Polonističkim književnopovijesnim temama, portretima poljskih pisaca i kronikom književnih zbivanja u Poljskoj, opsežnim sintetskim priložima surađivao je u hrvatskim i stranim periodicima i zbornicima *Umjetnost riječi* (1960, 1963, 1969), *Razlog* (1962), *Naše teme* (1962, 1965), *15 dana* (1962—64, 1977), *Krležin zbornik* (Zagreb 1964), *Forum* (1965, 1969, 1973), *Dialog* (Varšava) i *Narodna umjetnost* (1966), *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* (1966, 1968), *Filološki pregled* (Beograd 1967), *Pamiętnik Literacki* (Wrocław 1968, 1973), *Odjek* (Sarajevo 1969), *Hrvatska književnost prema evropskim književnostima* (Zagreb 1970), *Zagadnienia Rodzajów Literackich* (Łódź 1970), *Gombrowicz* (Pariz 1971), *Croatica* (1972), *Prolog* (1974), *Miroslav Krleža 1973* (Zagreb 1975), *Literatura na Świecie* (Varšava 1980) i *Gombrowicz i krytycy* (Krakov 1984)⁴.

U djelu *Polonica* (1973) sabrao je dio dotad objavljenih polonističkih radova, o H. Sienkiewiczu, J. Iwaszkiewiczu, Gombrowiczu, o tzv. ferijalnoj književnosti te o suvremenoj poljskoj prozi. U prvih je čitatelja i kritičara⁵ bila primljena kao knjiga koja je popunila tada znatne praznine u znanju o drugim europskim kulturama. Hrvatsku je sredinu upućivala u kulturu o kojoj se znalo malo, a toliko je hrvatskoj slična, najviše po pukotinama koje su je obilježile. Djelo je čitano kao reprezentativno i za autora i sam predmet analize. Malić u njem ne daje doslovno portrete niti književne biografije. Opuse velikana poljske proze tumači kroz niz pretpostavljenih vrijednosti, ali uvijek spojenih u niz činjenica, koje se smisleno slažu jedna uz drugu. Superiorni zaključci ocrtavaju kulturni kontekst u proučavanom povijesnom trenutku, s osloncem na relevantna autorova pred-

⁴ Potpuna bibliografija do 1993. objavljena je u: *Bibliografija polonističkih radova Zdravka Malića. Prijevodi iz poljske književnosti*. „Književna smotra” 1993, 25, 90, str. 8—12. Vrijedne osvrtne na Malićevo književnopovijesno i prevoditeljsko djelo donose u svojim priložima D. Blažina, Đ. Čilić Škeljo i M. Martić, kako je popisano u literaturi.

⁵ A. Stamać: *Brazgotine u sličnoj kulturi*. „Republika” 1973, 29, 11, str. 1220—1221.

znanja. Ne podređujući se unaprijed zadanim historiografskim zadatcima, uvijek oslonjenima na opis zakonitosti razvoja i sustav vrijednosti, Malić konkretnim analizama intervenira u ustaljene književnopovijesne predodžbe. Znatan dio književnoznanstvenih radova, u kojima je uspjelo spojio minuciozna interpretacijska zapažanja i sklonost književnopovijesnoj sintezi, skupljen je u posmrtnim izdanjima *Mickiewicz itd.* (2002), *Gombrowicziana* i *Iz povijesti poljske književnosti* (2004) te *Między życiem a światem* (2006).

S poljskoga je prevodio opsežna, kanonska djela suvremene književnosti, među ostalima, Gombrowiczeve *Ferdydurke* (Zagreb 1965), *Rajska vrata* J. Andrzejewskoga (Zagreb 1968), *Disneyland* S. Dygata (Zagreb 1970), *Sjenke* J. Iwaszkiewicza (Zagreb 1980) i *Radost pisanja* W. Szymborske (Zagreb 1997), u kojima je sastavio i kritičke komentare. Prijevode iz poljskoga pjesništva skupio je u izdanju *Tijekom riječi* (Zagreb 1978) te ih je u većim ciklusima objavio i u *Književnoj smotri* (*Naramak pjesama*, 1989, 73/76; *Preobrazbe*, 1991, 84). Kraće prozne prijevode, prethodno tiskane s početka 1970-ih u *Književnoj smotri*, skupio je u *Antologiji poljske pripovijetke XX. stoljeća* (Sarajevo 1984), koja je imala presudnu ulogu u promicanju poljske književnosti u hrvatskoj sredini. Prevodio je i stručna izdanja (*Povijest umjetnosti i humanističke znanosti* J. Białostockoga, Zagreb 1986). Opsegom znatan, dio prijevoda s poljskoga objavljen je i iz ostavštine (*Iz posljednje prevodilačke bilježnice*, *Hrvatska revija*, 1998, 3), najviše u pjesničkoj antologiji *Gost u kući* (Zagreb 2006). Prijevodi s poljskoga uvršteni su i u izdanje *100 odabranih novela svjetske književnosti* (Zagreb 1968). Sastavio je komentare u prijevodima *Gospodin Tadija* A. Mickiewicza (Đ. Šaula, Zagreb 1965), *Quo vadis* Sienkiewicza (A. Šimčik, Zagreb 1969) te u izboru poezije Cz. Miłosza *Spasenje* (P. Vujičić, Sarajevo 1982). Posmrtno su mu tiskani i prijevodi s ruskoga (izbor kineskoga pjesništva *Oboljeli konj*, Zagreb 2002). Kao kroatist najviše se bavio M. Krležom, stilistički (*Vlastita imena kao stilska kategorija Banketa u Blitvi*, *Jezik*, 1962/63, 4) ili iz komparatističkoga očišta (*Poljske realije Banketa u Blitvi*, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 1965, 7). I krležološki radovi sabrani su iz ostavštine (*Prema Krleži*, 2009). Osim zbirke pjesama u prozi *U drugom nekom gradu* (1977), pjesme je tiskao i poslije (*Republika*, 1982, 10). Natuknicama o poljskim autorima surađivao je u leksikonu *Strani pisci* (Zagreb 1968). U izdanju *Povijest svjetske književnosti*, 7 (Zagreb 1975) napisao je sintezu o poljskoj književnosti, prvu takve vrste na hrvatskome.

O pjesmi u prozi

U hrvatskom pjesništvu sve od razdoblja međuraća pa do potkraj 1970-ih pojam pjesma u prozi odnosio se na svaku pjesmu u kojoj su stihovi tako raspo-

ređeni da predstavljaju »monolitni blok« ritmičke jednoobraznosti i dominacije semantičkih nad fonetskim sastavnicama. U takvu razumijevanju pjesme u prozi umanjene su narativnost i anegdotalnost, a istaknuta je konotativna funkcija (najglasovitije su zbirke takva izričaja *Mudre i lude djevice* T. Ujevića, 1957, i *Kornjača i drugi predjeli* D. Dragojevića, 1961). Riječ je o inačici pjesme u prozi koja svoja dominantna obilježja čuva u sferi semantike, a ne na grafičkom ili eufonijskom planu, što ne isključuje akustičko preuređivanje jezičnoga materijala i njegovu vizualnu obradbu. Iako dakle pisana u pripovjednom modusu, nije pripovjedni žanr jer joj manjka modus referentnoga pripovijedanja, s obzirom na to da semantički sloj pjesme u prozi upućuje na načelnu autoreferentnost.

U drugom nekom gradu zbirka je koja je nastala kao poetska dopuna Maliće-
vu tadašnjem književnoznanstvenom radu. Na kraju knjige tiskana je upozoravajuća bilješka da knjiga sadržava »nemali broj citata i parafraza citata«, koji nisu posebno naznačeni, ali kako pjesnik kaže, »nisam se osobito trsio ni da ih pri-
krijem«. Malić pjesnik idealna je vrsta kontemplativnoga erudita jer mu pjesme nastaju kao posljedica književnopovijesnih uvida. Oblik pjesama i neposrednost kazivanja stvaraju privid žurnoga zapisivanja, mjestimično na rubu oblikotvorne indolencije, koju ublažavaju igre riječima, neočekivane rečenične rime, sudaranje značenja. Pjesme su pisane doslovno razgovornom rečenicom, pa se uklapaju u predodžbu o hrvatskom pjesništvu 1970-ih kao praksi utemeljenoj na razgovornom stihu. Stihovi se razgovornom intonacijom oblikuju kao rečenice, koje se neprestano kolebaju između poetskoga i proznoga govora. Takvim višestrukim isprepletanjem Malić postiže apsorpiranje citatnoga smisla, razgovornu lakoću i bitno širi prostor poetskoga prostora, što se čini kao njegov glavni cilj.

Autorski izbor pjesme u prozi zahtijeva naš osvrt na pjesnikovu potrebu preispitivanja odnosa poezije i proze, najprije na razini forme, odnosno vanjskoga izgleda teksta, te na razini kompozicije i ustroja teksta, gdje se otvara i pitanje razlikovnosti prema poeziji u stihu. Kao poezija u proznom obliku, lišena apriorne muzikalnosti i liričnosti, bilo slobodnoga, bilo vezanoga stiha, pjesma u prozi ima drukčiji ritam. Ne baštini metričke zakonitosti stiha jer preuzima grafički oblik proze, zadržavajući pritom ritmička svojstva (slobodnoga) stiha. S obzirom na to da je stih aspekt žanra i osnovni identitet lirskoga teksta, ima tri važne funkcije: najprije identifikacije, pri čem tekst prihvaća pravila što su ih uspostavila starija djela pisana u istoj formi; drugo je funkcija legitimacije: novo djelo odstupa od pravila žanra, ali i dalje uvažava vezu izbora stiha i žanra, te ta veza, na formalnoj razini, ostaje uočljiva; i treće, funkcija aluzije: djelo pripada jednom žanru, a rabi metrički uzorak svojstven drugom žanru, čime se stvara žanrovska napetost jer djelo sadržava obilježja koja njegovu žanru izvorno ne pripadaju. Žanrovsko je određenje pjesme u prozi stoga primarno negativno jer označuje pjesništvo koje nije u stihu. Kao vrsta ujedinjuje obilježja poetskoga i proznoga govora, pri čem prozni oblik utječe na značenje pjesme i omogućuje razlikovanje među ostalim lirskim vrstama, napose onima u slobodnom stihu. Poetički izbor pjesme u prozi

sugerira dvoje: potrebu da se lirskoj pjesmi pridoda nova (i formalna i sadržajna) vrijednost te da se pjesma izdvoji iz konvencionalnoga poetskoga govora u stihu (u smislu konvencije slobodnoga stiha, a ne konvencije razlikovanja vezanoga i slobodnoga stiha). Pjesma u prozi ne oponira liričnosti vezanoga stiha, nego se odmjerava sa suvremenim lirskim standardom, a to je slobodni stih. Budući da nije u stihu, ne podliježe krutosti zadana versifikacijskoga obrasca, ali podliježe obrascima narativnoga i esejističkoga iskaza. S formalnoga aspekta posrijedi nije jednostavan, čist oblik, jer njegova upotreba cilja ispitivanju granica dvaju vrsta diskursa, ujedinjujući oprečne značajke, kao što su lapidarna poetičnost te narativnost i fabularnost. Pjesma u prozi je poput elipse s dva pola: na jednom su lirski obilježja — kratkoća, sažetost, subjektivnost, emocionalnost, netematičnost, a na drugom prozna — narativnost, fabulacija, deskripcija, racionalnost, tematičnost.

Lirski subjekt Malićeve pjesme u prozi intelektualno je orijentiran glas, svjestan metarazine žanra kojim se služi, odlučan da upravo u kratkoj formi između poezije i proze zabilježi intimne misli. Shvaćanje poezije kao diskursa koji subjektu omogućuje emocionalno i intelektualno ogoljivanje jedno je od tipskih smjerova modernoga poetskoga rukopisa, u kojem pjesnik ne zazire od personalizirana govorenja o sebi empirijskome, autobiografskome. To što je Malić živio uz književnost kao njezin istraživač i prevoditelj najvažnija je egzistencijalna okolnost koja objašnjava citatnost, intertekstualnost i intelektualizam njegova pjesništva. Poetsko djelo književnih stručnjaka nerijetko se tumači aprioristički u svjetlu njihovih stručnih interesa. Pa iako odraz biografskoga, karijernoga i personalnoga konteksta nije moguće otkloniti u tumačenju poetskoga, Malićevo pjesništvo ne valja čitati kao vježbu iz pjesništva iskusna tumača i prevoditelja jer u tekstu pjesama nema dokaza da je pjesnik eksperimentirao s metaknjiževnom građom. To što se u njima nalaze opća mjesta njegova stručnoga profila svjedoči o isprepletenosti životnoga i tzv. profesionalnoga, o tome koliko je pjesništvo kao šira tema te poljskosti kao uža bilo sastavnim dijelom pjesnikove svakidašnjice i, čini se, neprestana misao, koja se ponavlja i modificira u privatnim razgovorima, u knjigama koje čita, u anegdotalama koje čuje i zapisuje. Jezgra Malićeve privatne osobe usred je književnoga i poljskoga konteksta.

Podudarnost između životnih i profesionalnih izbora, očita u pjesništvu, možda je, zlosretno, uvjetovala razmjerno slabu recepciju zbirke *U drugom nekom gradu*, a Malić se kasnije rijetko javno oglašavao kao pjesnik. Sa znatnim vremenskim odmakom, postaje očitim da su domaći suvremenici, poistovjetivši zbirku pjesama sa znanstvenom osobom Zdravka Malića, njegove pjesme zacijelo primili kao usputnu postaju književnoga stručnjaka, koji usto tu spregu u pjesmama nije ni pokušao zatomiti. Anegdotalnost i monologičnost Malićeva subjekta pojačale su dojam »prozaičnosti« i razgovornosti, pa se pjesme u cjelini doimaju kao nizovi citata iz razgovora, iz lektire, kao kolaži i parafraze (najviše sv. Pavla) iz ruskih i poljskih djela, što se ponovo uklapa u Malićevu biografsku osobu.

Mjesto radnje (jer Malićeve pjesme imaju proznu strukturu pa nije neumjesno govoriti o »radnji«) obično je negdje u Poljskoj, u točkama kojima se empirijski Malić kretao, s reminiscencijama koje jasno upućuju na zbiljski kontekst iz doba pjesnikovih tamošnjih boravaka. Zbirku stoga treba čitati kao svojevrsni nastavak *Polonice*, još jedan plod Malićeva susreta s Poljskom. No pjesnikova fascinacija poljskošću nije ferijalna, izletnička, ne služi lektirnom niti turističkom proširivanju vidika. Dvostrukost koja prožima sve aspekte Malićeva stvaralaštva jest zbiljska, životna pripadnost dvjema stranama, svojevrsna »egzistencijalna ideologija«, iz koje Malić ne može izaći ni kad je najintimniji, dakle u pjesništvu. Valja podcrtati da Malić nije tek stranac koji se udobno smjestio u stranoj sredini i kulturi, uživajući u plodovima razmjene koji dolaze sami; kao da vlastitu »stranost« više ni ne percipira, njegovo je stajalište prema identitetu ostrašćeno i ambivalentno, istodobno i vjera i sumnja, kako nam lirski subjekt posvjedočuje u svojim razgovorima sa sv. Pavlom. Stanovita bremenitost koja natkriljuje te razgovore (kao svojevrsno nadmudrivanje nevjernika i sveca) ne umanjuje važnu vrlinu tih pjesama, naime sposobnost poigravanja s literarnom konvencijom, pri čem se otkriva položaj subjekta kao literarnoga znalca, sigurnoga u znanje o predmetu koji, naoko poigravajući se s njim, nanovo legitimira.

Zaključak

Konačna vrijednosnoga suda o Malićevu pjesništvu ne nudimo niti ga držimo nužnim. Ne da se osporiti da Malićeva zbirka ne zauzima osobito istaknuto mjesto u hrvatskom pjesništvu 1970-ih, niti je dio tadašnjega antologijskoga izbora pjesme u prozi. Pa ni citatnost i aluzivnost nisu svojstva koja Malićevu zbirku razlikuju od ustaljenih poetskih praksi postrazlogovskoga pjesništva. Naprotiv, književna lektira kao nepresušni izvor intimna nadahnuća stalno je mjesto hrvatskoga pjesništva od krugovaša sve do potkraj 1980-ih, kad u pjesništvo prodire tzv. stvarnosnost, više pod utjecajem vanjskih okolnosti, manje kao posljedica autorskih poetika. Bitna osobina koja Malićevu zbirku čini nesvakidašnjim događajem hrvatskoga pjesništva jest nehinjena Drugost kao središnja točka identiteta, koja nadrasta obaviještenost o Drugome, jer ona sama jest taj Drugi. Malić pjesnik nastanjuje stoga razmjerno prazan međuprostor u hrvatskoj kulturi, prostor nedovoljno definiran između različitih kulturnih praksi i kanona, izniknulih iz različitih nacionalnih tradicija. Malićevo je pjesništvo stoga jedva moguće uokviriti unutar nacionalnoga hrvatskoga književnoga niza.

Zadržavanje u prostoru interkulturnoga prepletanja različitih tradicija i modusa identifikacije danas nam se čini vrlo aktualnim i živim pitanjem, budući da u sadašnjici postoje cijeli naraštaji autora (iako ih je bilo i u, primjerice, slavenskim

književnostima hladnoratovskoga razdoblja) koji poetike grade na nemogućnosti jednostrana identitetskoga pozicioniranja. Zaključujemo da Malićeva dvostruka usmjerenost nije taktički niti ideološki, nego unutarknjiževni izbor. Tek zbirkom pjesama pokazuje koliko se nije uklapao u onovremeni monokulturni obrazac djelovanja. Stoga i danas monokulturni dijakronijski okvir kao način ocjenjivanja njegove pripadnosti hrvatskom pjesničkom korpusu treba otkloniti.

Malićeva Poljska⁶ njegovu je lirskom subjektu poput »imaginarne domovine«⁷, djelujući kao korektiv drugoj krajnosti: opredjeljenju i svrstavanju, koje kroz vlastiti jezik i njegovu pretpostavljenu omeđenu zajednicu mjeri sve ostale jezike i zajednice. Zato *U drugom nekom gradu* nadgrađuje *Polonicu*, a ta stručna knjiga zbirci pjesama pak nudi svojevrzni predkontekst, upoznavanje sa subjektom i njegovim svijetom. Stvarajući u više smjerova, Malić svoj poljsko-hrvatski svijet ne omeđuje nego naprotiv umnaža: *U drugom nekom gradu* upućuje na dragocjenost dvostrukoga uvida i širinu pogleda iz bočne perspektive, te koliko otvaranje prema drugoj sredini upravo potpomaže otvaranje prema vlastitoj. U tome je bogatstvo Malićevih pjesama u prozi.

*numerus clausus*⁸

problem je kako promijeniti broj kako izići iz jednine kako izići iz množine kako biti zajedno u jednini kako biti zasebno u množini

Literatura

Biti V.: *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb 2000.

Blažina D.: *Gombrowicz Zdravka Malića*. „Književna smotra” 2004, 36, 132/133 (2/3), s. 75—84.

Blažina D.: *Poezija Czesława Miłosza u kritici Zdravka Malića*. U: *Stoljećé Czesława Miłosza (zbornik)*. Zagreb 2013, s. 9—20.

Blažina D.: *U auri Dušnog dana*. Zagreb 2005.

Blažina D.: *W orbicie literatury polskiej*. U: Z. Malić: *Między życiem a światem*. Warszawa 2006, s. 256—272.

⁶ Malić je kao točka spajanja dvaju identiteta trajno prisutan u hrvatskom javnom prostoru. Usp. M. Jergović: *Progonstvo, čežnja i jedna Poljska*. „Jutarnji list” 2011, 14, 5. II, str. 37.

⁷ Sintagmu usp. u članku B. Škvorc i N. Lujanović: O piscima između. „Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu” 2009, 10, 2/3, str. 55.

⁸ Mnoge pjesme u zbirci ne kriju svoju poljsku temu, pa su tako i naslovljene: *mickiewicz mickiewicz, norwid, czytamo pjanu pjesmu kochanowskog*. I neke druge ima Pogovor ju nedvosmisleno poljsku pozadinu, kao *iz turističkog vodiča, janko mi priča, to je to, cmok cmok*. Navest ćemo ipak manje očit primjer prožimanja, ali ne manje paradigmatičan.

- Blažina D., Čilić Škeljo Đ.: *Tragovi Herberta u hrvatskoj poeziji*. „Književna smotra” 2009, 41, 154 (4), s. 69—74.
- Blažina D., Pintarić N.: *Adresa: Polonistika, Zagreb*. „Književna smotra” 2015, 47, 176 (2), s. 5—30.
- Blažina D., Sychowska-Kavedžija J.: *W poszukiwaniu uniwersalnego wymiaru polskości*. U: *Literatura polska w świecie*. T. 2 (zbornik). Ured. R. Cudak. Katowice 2007, s. 187—198.
- Bošnjak B.: *Zdravko Malić i njegov mačak Murgo i kanarinac Švrljuga*. „Mogućnosti” 2012, 59, 7/9, s. 150—153.
- Čilić Škeljo Đ.: *Spektakl poljske poezije*. „Zarez” 2007, 9, 199, s. 41.
- Jergović J.: *Progonstvo, čežnja i jedna Poljska*. „Jutarnji list” 2011, 14, 5. II, s. 37.
- Malić M.: [Pogovor]. U: *Idem: Gost u kući*. Zagreb 2006, s. 553—557.
- Martić M.: *Ključ za Gombrowicza*. „Kazalište” 2006, 9, 27/28, s. 94—95.
- Stamać A.: *Brazgotine u sličnoj kulturi*. „Republika” 1973, 29, 11, s. 1220—1221.
- Škvorc B., Lujanović N.: *O piscima između*. „Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu” 2009, 10, 2/3, s. 45—64.
- Wierzbicki J.: *O poezji, Zdravku Maliciu, Apostole Pawle oraz nowych bucikach i żakiecie Róży*. „Literatura na Świecie” 1978, 8, s. 244—248.
- Zdravko Malić, šezdeset godina života*. „Književna smotra” 1993, 25, 90, s. 3—20.